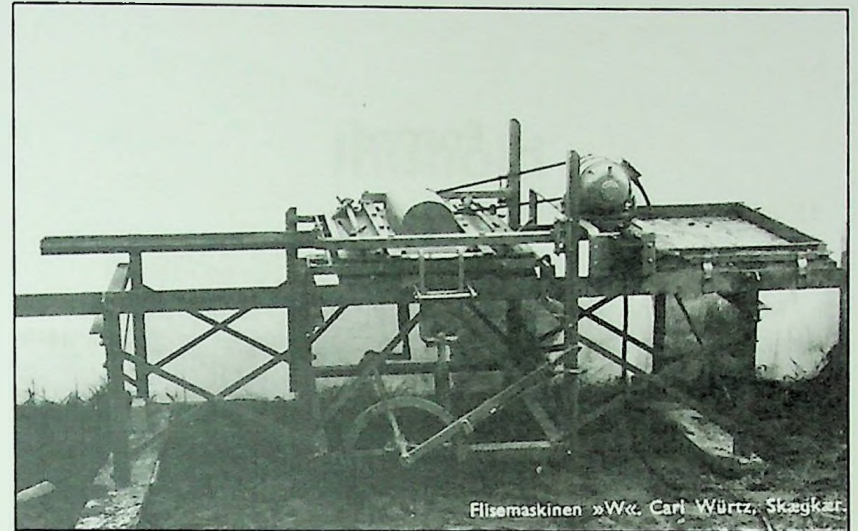

Historier fra Balle Sogn
2018

Balle Kirke

Jørgen Michaelsen-2016

Flisemaskinen »W«. Carl Würtz, Skægkær.

Flisemaskinen "W". Carl Würtz, Skægkær

Historier fra Balle Sogn

Balle Sogns
Lokalhistoriske Forening

2018

Forord

11. udgivelse af "Historier fra Balle Sogn"

Det er med glæde, at foreningen igen kan udgive et hæfte.

Nogle personer har velvilligt været medvirkende til at lave nogle artikler, som kan læses i dette hæfte. Vi har også fundet udklip af historie hos Silkeborg Arkiv og tidligere udgivne bøger.

Vi har erfaret, at hæftet i stor udstrækning er købt af personer med interesse for lokalhistorie fra Balle sogn. Hæftet er dels brugt som samleobjekt eller som julehilsen til familie og venner.

Vi prøver så vidt muligt at bringe både nyere og gamle historier fra hele sognet, og for at vi kan blive ved med det, har vi brug for, at I læsere også kommer med fortællinger. Hvis I har en god ide til en lokal historie eller en ting med historisk interesse, som Lokalhistorisk Forening kunne arbejde videre med, vil vi være meget taknemlige for en henvendelse.

Kontakt da en fra bestyrelsen, der vil tage en snak om det.

Alle vore medlemmer modtager automatisk et hæfte årligt.

Hvis der er ønske om at købe flere hæfter, kan det ske ved at kontakte et bestyrelsesmedlem, der altid ligger inde med nogle hæfter.

Prisen for et hæfte er 25 kr. Hvis hæftet skal sendes pr. post kommer der porto oveni.

Obs.: Foreningen er meget interesseret i at få lov til at låne – kun låne – billeder eller andre effekter, som viser noget om dagliglivet, personer, huse, gårde eller landskaber, alt hvad du synes, der kan være af interesse for Balle Sogns Lokalhistorie.

Vi håber, at hæftet bliver til glæde for dig og din familie.

Bestyrelsen

Indhold

Bedste boede på "Baunshøj" Øster Bordingvej 7 <i>Af Jens Peter Michael Randsløv Jensen</i>	side 5
Da Balle fik ny identitet <i>Afskrift fra bogen: Balle Villaby – skabt gennem 20 år. Udgivet i 1985 Af fhv. sognepræst Gunnar Johnsen</i>	side 20
Marius Pedersen født i Balle Huse, blev kendt arkitekt i Holbæk <i>Af Hans Filskov Christensen</i>	side 30
Fastelavnstraditioner i Balle sogn <i>Gert A. Jæger og Astrid A. Vølunds erindringer</i>	side 37
Hjælp min far der var hjemmeslagter <i>Af Torben Vinderslev Nielsen, Balle</i>	side 41
Billeder fra tur til Hvinningdal	side 44

© 2018 Balle Sogns Lokalhistoriske Forening
Oplysninger fra hæftet, må gerne benyttes med henvisning til kilde.
Billederne i hæftet er fra foreningens arkiv m.fl.

Redaktion:
Else Drejer
Frede Skipper

Korrektur:
Jørgen Stadel

Layout, dtp og omslag: Frede Skipper

Hæftet koster 25 kr. og kan købes hos bestyrelsens medlemmer:
Else B. Drejer, Frank Jægers Vej 41, 8600 Silkeborg - tlf. 2146 8283
elsebaydrejer@gmail.com

Bodil Skov, Øster Bordingvej 54, 8600 Silkeborg - tlf. 8685 5220

Jørgen Stadel, Siøvej 11, 8370 Hadsten - tlf. 8691 4270 / 2692 4543
jstadel@mail.dk

Villy Larsen, Hvinningdalvej 67, 8600 Silkeborg - tlf. 2176 3971
villy.larsen@fibermail.dk

Jens Bechmann Eriksen, Langstrømpevej 39², 8600 Silkeborg
Tlf. 2329 3015
eb.jb@mail.dk

Samt hos:
Silkeborg Arkiv, Hostrupgade 41 A - tlf. 8722 1924

Forlag: Lokalhistoriske Foreninger i Silkeborg Kommune.
"Historier fra Balle Sogn" er udgivet i samarbejde med Silkeborg Arkiv.
Trykt hos Silkeborgs Kommunes Indkøbskontor.

Bedste som boede på "Baunshøj" Øster Bordingvej 7

Af Jens Peter Michael Randløv Jensen

Alle mennesker kaldte hende Bedste, *Marie Christensen (1826-1911)*, og aldrig har et navn passet bedre til et menneske, for hun udstrålede kun godhed og kærlighed. Jeg har taget hendes fotografi ned fra væggen og stillet det ved siden af min skrivemaskine. Jeg kan ikke blive træt af at se på det, og skønt det nu er næsten 75 år siden, jeg lærte Bedste at kende, ser jeg nu noget, jeg aldrig før har lagt mærke til: Hun er jo køn, ja, mere end det. Hun er meget smuk. Hun ler ikke på fotografiet, for fotografering var skam en sjælden og alvorlig sag før århundredskiftet, men smil-hullerne ses tydeligt. Øjnene lyser klare og gode, men de ser ikke på mig. De ser forbi mig og vort århundrede og langt tilbage i det forrige, for da skete det, der gav disse kønne øjne det vemodige skær.

Blicher siger så sandt og rigtigt: "Den største sorg i verden her er dog at miste den, man har kær". Og Bedste havde mistet - mange, mange.

Først mistede hun sin far, *Christen Nielsen Hvol*. Hun var kun få år, da han blev mishandlet til døde. Det var en så forfærdelig begivenhed, at Bedste aldrig nænnede at fortælle os børn om det. Hun fortalte os bare, at hendes far døde tidligt. 65 år senere erfarede jeg de nærmere omstændigheder ved min oldefars død, men da Bedste helst ville, at de skulle glemmes og tilgives, vil jeg ikke genfortælle dem.

Efter faderens død fik hun en stedfar. Han var fattig. Det var nu ikke så underligt, for det var hele landet. Det var jo i de fattige tider, der fulgt efter statsbankerotten 1813. Men stedfaderen var dog vist blandt de allerfattigste, for børnene sultede. Om aftenen kom de tidligt i seng for at spare på varmen, men sulten nagede, så de ikke kunne falde i søvn. Moderen snød sig nogle gange til at skære en skive rugbrød af og stikke den ned til børnene, så de kunne spise den under dynen, men da stedfaderen opdagede det, forbød han det strengt, og han skar derefter mærker i brødet, så han let kunne se, om sligt fråseri gentog sig.

Blev gåsepige på "Vester Kejlstrup"

Da Bedste var 8 år, kom hun ud at tjene. Hun blev så gåsepige på den

nærliggende herregård "Vester Kejlstrup". Den blev hendes hjem i de næste 12 år, mens hun langsomt steg i graderne gåsepige, lillepige, køkkenpige, stuepige og kokkepige. Det var den højeste stilling, en pige kunne opnå på gården, for der var ingen husjomfru. Madam Hastrup ledede selv husholdningen.

På herregården var der mad nok. Der var også arbejde nok, for på gården fremstilledes jo næsten alt, hvad der var brug for i det daglige liv. Det var derfor en særdeles god læreplads for en ung, lærevillig pige. Foruden madlavning og rengøring lærte Bedste at brygge, bage, slagte, vaske, spinde, væve, støbe lys, behandle hør, passe syge og meget mere. Hun havde naturligvis lært at strikke og karte, da hun var en ganske lille pige.

Alle disse færdigheder fik hun senere hen i livet særdeles god brug for, men foreløbig var det jo da hendes herskab, der fik gavn af hendes arbejde, og det var Bedstes største glæde, når hun kunne mærke, at hun rigtig gjorde gavn. Når der var meget travlt, sang hun. Ja, naturligvis ikke, når madammen var til stede, for det ville jo være upassende, men flere gange greb hun sig forskrækket i at nynne, skønt madammen var lige i nærheden. Hun holdt naturligvis straks op og skottede til madammen for at se, om hun var blevet vred over denne upassende respektløshed. Det blev hun heldigvis meget sjældent, og et par gange mente Bedste endog, at hun så, at madammen smålo, og så blev Bedste naturligvis dobbelt glad.

Ja, Bedste nød arbejdet, men hun nød også den knap tilmålte fritid, og i den var der gerne liv og lystighed, som der altid er, hvor mange unge er samlet.

Herskabet indbød kun folkene til fest en gang om året. Det var til høstgildet. Men egnens større bøndergårde holdt hver især "Liegståw" en gang om året, og så var der jo markederne, fastelavnstester, "Woldbårblus", (valborgaften) pinsefesten og enkelte private gilder. Jo, der var meget at glæde sig til.

Hendes ungdoms lyse slot

Naturligvis, kunne pigerne ikke altid få fri og komme med. Der var jo ikke noget, der hed fast arbejdstid og fast fritid. Herskabet betalte jo for ens arbejdskraft og kunne derfor forlange arbejde, når som helst, de havde brug for det. Når herskabet havde gæster, kunne pigerne naturligvis ikke

få fri, og de måtte selvfølgelig aldrig forlade gården uden tilladelse. Men både herremanden og madammen var rimelige, så når folkene var tro og flittige og viste den fornødne respekt, var det rart at være der. Bedste beundrede herskabet, og "Vester Kejlstrup" og dens liv blev hendes "ungdoms lyse slot", hvortil hun som gammel kone ofte fandt vejen i mindets smukke og muntre verden sammen med sine lyttende børnebørn. Bedste var som soluret.

Fra sin ungdom huskede hun kun de lyse timer. At madammen undertiden var uretfærdig, talte Bedste kun nødigt om og altid med et undskyldende: "For hun vidste jo ikke!", men at madammen ofte havde nedladt sig til at rose Bedste, fortalte hun med glæde, ikke for at prale af sin egen dygtighed, men kun for at bevise madammens venlighed.

Om sine medtjenere fortalte Bedste mange muntre træk, men jeg husker kun et tilfælde, hvor hun godtede sig over, at en medtjener var uheldig. Det var en sommeraften. En flok karle og piger stod i livlig samtale ved stuehusets gavl, og karlene skulle naturligvis vise deres dygtighed på forskellige måder. En Karl, der antagelig ikke har haft mulighed for at gøre sig bemærket på anden måde, gik da hen til hushjørnet, sparkede ud med det ene ben og saluterede på en meget uhøvisk måde. Slig formastelig gerning fortjener straf, og det fik han, for i samme øjeblik kom en af frøkenerne om hjørnet og belønnede gerningsmanden med det valgte ord: "Svin!" Synderen blev naturligvis blodrød og ulykkelig, men fik da fremstammet "Hov, A vest æt å et". Denne undskyldning gjorde nu ikke sagen bedre. Jeg ved ikke, om frøkenen glemte affæren, men jeg ved, at hans medtjenere huskede den særdeles godt. Når karlen senere hen prøvede at vise sin storhed på andre og pænere måder, bemærkede en rival gerne: "Pas nu po, hva du gjør, for do ved jo æt å et". Så skyllede latteren atter ned over den uheldige. Han havde en gang for alle slået sig selv ud, og han skiftede klogeligt plads næste skiftedag.

Kusken Mikael Hasle Heigaard

Nej, så var kusken helt anderledes. Han hed Mikael Hasle Heigaard, men blev kaldt Mikkell og senere hen altid Mikkell Heigaard. Han var i enhver henseende en ordentlig karl, og han var den pæneste af alle gårdens karle. Han var lille, men velskabt og så rank som et lys. Desuden var han klog,

pålidelig og et udpræget ordensmenneske. Det var sikkert derfor, at herskabet havde valgt ham til det ansvarsfulde og præsentable hverv. At han tillige var ædruelig fåmælt og aldrig løb med sladder, gjorde ham jo også velegnet til kuskegerningen. Han var lærersøn, men også hans far var død meget tidligt på en ulykkelig måde, og kuskens eneste arv efter faderen var en udpræget melankoli, der senere hen i livet fik hans kone til at frygte for, at han skulle tage sit eget liv. Så galt gik det heldigvis ikke. Den tidligere kusk var næsten 80 år, da han døde af koldbrand.

Bedste blev gift med kusken

Modsætninger tiltrækker jo hinanden, og det var vel grunden til, at den glade kokkepige og den alvorlige kusk fandt hinanden og besluttede, at de ville dele livet med hinanden.

Stort mere havde de heller ikke at dele, da de blev gift og fik et lille udflyttersted "Baunshøj" Øster Bordingvej 7, "Balle Huse" en lille mil nordvest for den nystartede by, Silkeborg. Til ejendommen hørte 12 tønder land, hvoraf en stor del var moser og lyngbakker. Deraf skulle de så friste livet og endda yde en aftægt. Det gik, men kun ved den yderste sparsommelighed. De var begge meget flittige og meget nøjsomme, men da børnene begyndte at komme, kneb det. De fik i alt 10 børn, så der blev mange munde at mætte, men de skulle mættes, og de blev mættet. De kom aldrig til at græde af sult, som Bedste havde gjort, men der blev naturligvis aldrig til nogen som helst form for vellevned. Det ville også være mine bedsteforældres natur meget imod, men børnene kom aldrig til at gå sultne i seng. De fik alle de kartofler og alt det rugbrød, de kunne spise, og de fik endda gerne lidt på brødet, smør eller en lille stump pølse eller et tyndt stykke ost. De fik naturligvis aldrig både smør og pålæg på samme stykke brød. Det ville jo være at fråse. Franskrød - eller rettere sagt sigtebrød vankede kun til jul, kager aldrig, men det skete, at børnene en sjælden gang fik en tvebak. Det var for dem en himmerigsmund, der værdsattes langt højere, end vor tids børn i dag værdsætter en konditor-kage.

Min mor *Maren Randlev (-1899)* har fortalt, at en venlig kone en dag gav hende en skive sigtebrød med både smør og pølse på som belønning for et ærinde, hun havde gået for den venlige kone. Mor blev da både

glad og ængstelig. Hun ville meget gerne have sigtebrødet, men hun kunne absolut ikke spise det med to lag pålæg på. Det kvalmede for hende ved tanken om sådant fråseri. Det var næsten, som når børn nu synger om "røget ål med chokoladeovertræk". Heldigvis forlangte konen ikke, at Mor skulde spise lækkerbiskenen på stedet. Mor fik lov til at tage den med sig hjem. Der tog Mor forsigtigt pølsen af brødet og skrabe halvdel af smørret af, og så nød hun med stort vel behag sigtebrødet, og bagefter havde hun jo dejligt pålæg til flere stykker rugbrød. Sådant modtoges højt smørrebrød for 100 år siden.

Bedstefar måtte tage arbejde på papirfabrikken

Børneflokket blev snart så stort, at det lille husmandssted ikke engang kunne give skrabet smørrebrød til de mange munde. Bedstefar, *Mikael Hasle Heigaard (1822-1902)*, måtte derfor se sig om efter andet arbejde, men det var ikke let at finde. Der var kun få større bøndergårde, og udover høsttiden var det meget sjældent, at de manglede arbejdskraft. Desuden var daglønnen meget lille, højst to mark (ca. 67 øre) om dagen. Det var derfor et stort held, at Bedstefar fik arbejde på den nyoprettede papirfabrik i Silkeborg. Det var fast arbejde, og lønnen var større end hos bønderne. Der var ganske vist en lille mil at gå der til, og vejen var meget sandet. Den kaldtes simpelthen Sandvejen. Den sled mere på kræfterne end på træskoene, og Bedstefar sørgede naturligvis for, at hans træsko altid var særdeles velbeslået.

Arbejdstiden var lang. Det var godt, at Bedstefar ofte havde natarbejde på fabrikken, for så fik han nogle dagtimer til arbejdet derhjemme ved ejendommen. Når han havde dagarbejde, nåede han den første del af året ikke hjem, før det var mørkt. Så måtte han have en lygte med ud i loen, når han om aftenen aftærskede sit korn med plejl. Det var slemt, for den "Stjenolli" (Petroleum) var da skammelige dyr. Bedstefar måtte også snyde sig til at udføre en del landbrugsarbejde om søndagen, men det var ilde set, og han havde en dårlig samvittighed ved det, for man skulle jo komme hviledagen i hu. Kun i den travleste høsttid kunne det tolereres, at man udførte udearbejde om søndagen. Inde arbejde var ikke nær så syndigt, for hvad folk ikke så, det havde de jo ikke ondt af, og desuden var det så heldigt, at præsten boede i Gødvad, ca. en mil fra Balle Huse.

Alligevel var det jo Bedste, der måtte udføre det meste af landbrugsarbejdet, men hun havde jo da også tid til det, for hun havde jo kun børnene, husholdningen og kreaturerne at passe. Som regel da. For når der var noget ekstra på færde hos naboerne: Slagtning, bagning, ølbrygning, for ikke at tale om barnefødsel, dødsfald eller sygdom hos mennesker eller dyr, sendte man altid bud efter Bedste, og hun kom altid og ofte før, der var sendt bud efter hende. Hørte hun, at en af naboerne var i forlegenhed, var hun straks rede til at hjælpe. Det ville da være synd andet. Bedste fik naturligvis aldrig betaling for sin hjælp. Det manglede da bare, at man ikke skulle kunne give sine naboer en håndsrekning, når de trængte til det, uden at man skulle have betaling for det og da især, når det nu var sådan nogle rare mennesker. Og det slog aldrig fejl. Det var altid sådan nogle rare naboer, Bedste havde, og de trykkede altid hendes hånd så hjertelig bagefter og sagde: "No ska do enda ha så møy manne tak få di gue hjælp".

Og var naboerne glade for hjælpen, så var Bedste endnu gladere, fordi hun kunne hjælpe dem. Jeg tror, at den glæde hjalp hende til at bevare de glade smilehuller i kinderne, da de rigtig tunge tider kom.

De svære tider

Og de kom. "Sorrige og glæde de vandrer til hobe". Glæderne og sorgerne kom med børnene, og der kom mange, for der kom jo ti børn. Det var dyrt at have så mange børn, men det må man da ikke tænke på. Børn er jo Guds bedste gaver, og når han betror os så mange, så vil han sikkert også sørge for, at vi kan skaffe mad nok til dem.

Og hvor var Bedstes børn dog søde og gode. Bedste var så lykkelig for sine børn, at hun undertiden blev bange. Det var jo helt utroligt, om så stor en lykke kunne vedvare, for hun vidste jo da, at hun slet ikke havde fortjent den. Hun var jo ikke nær så god, som hun burde være. Men det var de små børn. Bedste glemte aldrig, at lille Marie engang sagde: "Mue, nar A blywe stue, å do blywe bette, så ka dø trow, at A nok ska væ gue ve dæ". Sådanne børn er for gode til denne verden, og derfor frygtede Bedste ofte for, at hun ikke fik lov til at beholde dem. Og hun havde god grund til at frygte, for ganske vist var de to ældste at flokken, Peter og Louise, sunde og raske, men de to næste, Karoline og Frands, var beg-

ge små og svage. Frands måtte ofte holde sengen i lang tid, og ingen af naboerne troede, at han nogensinde ville nå at blive voksen.

Om at miste sine børn

Nej, da var den næste, Rasmus, en anderledes karl. Han var en rask dreng og tilsyneladende kærnesund. Derfor regnede han det heller ikke for nævneværdigt, at han en kold vinterdag fik våde fødder, da han lidt for tidligt prøvede isen på "Høledi" (mosen lidt syd for huset). En rask dreng skifter ikke strømper for så lidt. Bedste opdagede det derfor ikke før ved sengetid, og da var det for sent. Rasmus hostede slemt om natten og måtte næste dag blive i sengen. Bedste gav ham både salep og kamillete, men lige meget hjalp det. "Forkølelsen" blev værre, og den niende nat døde Rasmus.

Det var en meget stor sorg for mine Bedsteforældre. Naboerne trøstede og hjalp dem, så godt de kunne. Størst trøst bragte vist naboen, Jens Karl, Øster Bordingvej 9, (Jens Karl Mortensen, farfar til den kendte hjemstavnsforsker lærer Rasmus Mortensen, Lindeballe). Jens Karl kunne digte, og han digtede et gravvers over Rasmus. Dette vers var så kønt og rørende, at præsten ikke kunne have lavet det bedre, og degnen da slet ikke, men det kunne jo alligevel ikke give dem Rasmus igen. Det kunne kun Vorherre, og han gjorde det på sin egen måde.

Et halvt år efter, at Rasmus var død, fik Bedste en dreng. Han var ikke så kraftig, som Rasmus havde været, men han fik alligevel hans navn. Det var måske forkert, for de døde skal vi jo lade hvile i fred. Lille Rasmus fik da også kun lov til at være i store Rasmus' sted nogle måneder. Så døde han og blev jordet på Balle kirkegård ved siden af sin bror.

Mine bedsteforældre fik endnu en dreng, men ham turde de ikke kalde Rasmus. Han kom derfor til at hedde Niels. Navnet hjalp ham dog ikke. Han døde også, inden han var et år gammel.

Det var svære år for mine bedsteforældre, og det var undertiden ved at blive for svært for min tungsindige Bedstefar. Det var kun Bedstes uendelige godhed og kærlighed, der hindrede ham i at gøre en ulykke på sig selv. Her kom i sandhed visens ord til at passe: "Hun bragte ham trøst, men selv græd hun i løn".

Børnene hjalp hende godt. De havde meget stor respekt for Bedste-

far, men endnu større kærlighed til ham og allerstørst til Bedste. Derfor blev de også hendes hjælpere i nøden. Når Bedstes egne trøsteord ikke forslog, kaldte hun lille Marie ud i køkkenet og hviskede til hende: "Ka do væ rejti gue ve di fåe, få han æ så kyw å et". Så listede lille Marie ind til Bedstefar og kravlede op på hans knæ, klappede hans kind og hviskede: "Fåe, do må æt væ kyw å et, få så græje A". Det hjalp gerne.

Nikoline var dog den af børnene, der bedst kunne bringe lidt sol på Bedstefars mørke vej. Han holdt meget af alle sine børn, men dog mest af Nikoline. Hun var så stor en pige, at hun snart skulle i skole, og derfor var hun jo alt for stor til at kravle op på skødet af Bedstefar, men når Nikoline så, at Bedstefar fik tunge øjne, gik hun stille hen og tog hans hånd. Som regel behøvedes der ikke mere, men når natten er meget mørk, bliver der ikke dag med det samme, fordi det første lille genskær af solen viser sig i øst. Det skete, at Nikoline blev mødt med et mut "Hva vil do?". Så dristede Nikoline sig undertiden tit at svare "A vild så gjen ha lov te å væ gue ve dæ Må A æt nok?" Så lysnede det, og Bedste foldede sine hænder ude i køkkenet og hviskede: "Åh, Gud ske lov", og det var ingen tom talemåde.

De tre børnedødsfald havde været tunge at bære, men mine bedste-forældre havde da endnu meget at være taknemmelige for.

De havde syv gode børn, to drenge og fem piger. De tre yngste, Nikoline, lille Marie og lille Karen var heldigvis sunde og raske, og det var de to ældste jo også. Karoline og Frands var endnu sarte, men de blev sunder og raskere med årene, så det lod til, at sorgens tid nu var forbi, og Bedstefars tungsind lettede kendeligt.

Nu døde børnene på stribe

Da blev en af naboens børn smittet med strubehoste (difteri). Der blev naturligvis straks sendt bud efter Bedste. Doktoren havde småkårsfolk jo ikke råd til at lade hente, og han ville vel heller ikke have ulejliget sig den lange vej for et lille barns skyld. Men Bedste kom gerne, og hun hjalp efter bedste evne med råd og dåd, og hun havde den store glæde, at barnet kom levende over det.

Men det blev også den sidste glæde, Bedste fik i lang, lang tid, for nogle dage efter viste det sig, at hendes egne børn var blevet smittet. De fire store kom dog ret let over sygdommen, men den var hård ved de tre

mindste, især mod Nikoline og lille Karen. De havde begge en underlig hæs, gøende hoste. Lille Karen kunne ikke tale endnu, men hun så på sine forældre med underlige rådvilde, bange øjne og rakte sine små hænder bedende op imod dem. Hun havde øjensynligt svært ved at trække vejret. Bedste tog hende op, vendte og drejede hende, til hun fik luft og kunne hvile ud i søstersengen, til det næste anfald kom. Bedstes kærlige pleje lindrede lille Karens smerter, men hun var for hårdt angrebet til, at hendes liv kunne reddes under de givne forhold, og hun døde en nat i Bedstes kærlige arme.

Det var meget svært for Bedstefar at gå på arbejde næste morgen, men pligten kaldte, og dens stemme overhørte han så at sige aldrig. Det gjaldt jo brødet til kone og børn, og nu kom der jo også nogle ekstra udgifter til, når lille Karen skulle begraves. Han måtte af sted, skønt både Nikoline og lille Marie så så mindeligt efter ham, da han gik ud ad døren. Bare de dog fik lov til at beholde de to.

Ja, det håbede Bedste også inderligt, men det så ikke godt ud. Lille Marie havde det nogenlunde, men hendes tilstand var tydeligt forværret i det sidste døgn. og Nikoline var meget syg, Hun pegede på sit hjerte og sagde: "De gjø så undt hie . . . - å ... ", men så fik hun igen et hosteanfald og kunne ikke sige mere, men pegede på struben. Nikoline havde meget svært ved at få vejret. Bedste plejede hende, så godt hun kunne, og veg ikke fra hendes leje, men anfaldene blev værre og værre. Hen på eftermiddagen fik Nikoline et meget langvarigt anfald, og da anfaldet tilsyneladende var ovre, så hun op på Bedste med underlige bange, bedende øjne. Bedste glemte aldrig det blik, for det blev det sidste, Nikoline gav hende. Hun fægtede et par gange med armene i luften, og så sank hun sammen og var død.

Bedste var næsten lammet af sorg. Hun sad ubevægelig i lang tid ved Nikolines side og kunne hverken tænke eller græde. Da fik lille Marie et hosteanfald, og det hjalp Bedste. Hun tog sin lille pige op og holdt hende, så hun fik luft. Så lagde hun hende atter ned, tørrede hendes svedige ansigt, glattede hendes puder og klappede hendes kinder. Lille Marie hviskede et svagt "Tak" og sov snart en tilsyneladende sund søvn. Da først fik Bedste tid og lov til at græde, men ikke ret længe, for hun måtte jo tænke på Bedstefar. Han var jo på arbejde, men hvordan ville det gå, når

han kom hjem. Kunne han tage den nye store sorg? Nu kunne Nikoline jo aldrig mere tage ham i hånden, og lille Marie lå syg og hjælpeløs og kunne ikke kravle op på hans knæ.

Det var næsten uudholdelige timer, Bedste havde, inden Bedstefar kom hjem, men så gik det bedre, end Bedste havde turdet vente, for lille Marie reddede også ham. Bedste fortalte ham så lempeligt som muligt, hvad der var sket, men Bedstefar kunne og ville ikke tro det. Han løb hen til Nikolines leje, og nu var det ham, der tog hendes hånd, men den var kold, og så gik den frygtelige sandhed først op for ham. Han vaklede et øjeblik. Så greb han sin hue og sagde: "No goer A", men inden han kom ud, kaldte lille Marie: "Fåe,", mere fik hun ikke sagt, for så fik hun et slemt hosteanfald. Men det var nok, Bedstefar satte sig ved lille Maries side og greb hendes hånd: "Mi bette pieg Dæ hav vi da - inå". Bedste greb den spinkle tråd: "Ja, hend hæ vi inå ... læ wos no hjælpes ad, så godt vi ka, å gjø ålt, hva vi ka fa å behold hend --. å di anne". "Ja, læ wos de ... så blyve A".

Bedstefar gjorde intet halvt. Han blev, skaffede kiste, aftalte begravelsesdagen med præst, degn og graver, og han bad Jens Karl lave et gravvers over Nikoline. Det er opbevaret endnu, for Bedste gentog det ofte for os børn:

*Du som en Blomst udi Rosenslund
opvokste her en stakkel Stund
til Faders, Moders og Søskenes Glæde
mens du iblandt dem var her til Stede.
GUDS Vilie var, at du skud af Sted
Vor lille søster fik dig med.*

Lille Marie blev dårligere, og derfor kunne Bedste ikke være med til at følge sine to kære piger hen. Hun turde ikke forlade lille Marie. Al Bedstes omhu og kærlighed hjalp dog ikke. Lille Marie døde i Bedstes arme, mens hendes søstre blev begravet. Da Bedstefar kom hjem og erfarede det, kunne han ikke mere: "Fowal, no goe A også", og så gik han, og nu kunne lille Marie ikke kalde ham tilbage mere. Hun vidste, at det kun ville fremskynde det forfærdelige, hvis hun løb efter ham, og hun var helt alene med den døde pige. De fire store børn var ikke kommen hjem fra begra-

velsen endnu. De skulle jo gå, mens Bedstefar havde fået lov til at køre med en af gårdmændene. Det kunne være noget, inden børnene nåede hjem, og så var det måske for sent. Bedste havde mange tunge stunder, men dette var den tungeste. Der var ingen menneskelig hjælp at finde, men Bedste foldede sine magre hænder og sendte en brændende bøn op til ham, der magter alt, og endnu inden Bedste havde endt sin bøn, var hjælpen der. Karoline kom forpustet ind. Hun havde løbet hele vejen hjem fra kirken for så snart som muligt at komme hjem til sin syge lille søster. Nu havde lille Marie ikke brug for hende mere, men det havde Bedste: "Skønd dæ ætte fåe. Do ska lisse stel ta hans hæen, å do må æt slep, å do må æt kom hjem, uden do hå ham mie". "De tør A æt". "Hves do æt gjør et, så kamme di fåe ålle hjem mie". Så turde Karoline, og godt en time efter kom hun og Bedstefar hjem igen. Bedste turde intet sige, men hun gik ud i køkkenet og foldede sine hænder og hviskede et inderligt: "Gud ske lov".

Fire børn tilbage

Så satte hun sig på køkkenstolen og græd over sine døde børn, men hun rejste sig snart og skammede sig, for hun burde jo være så usigelig taknemmelig over, at de fire store nu var helt raske, så dem fik de sikkert lov til at beholde. Ja, og hun fik også nok lov til at beholde sin gode mand. Hun kunne sagtens, for hun havde så mange glæder og mødte så megen godhed, men han havde det så svært, så svært. Kunne hun dog bare lette hans sorg. Det gjorde hun vist bedst, ved ikke at vise sin egen. Det skulle jo egentlig være let nok, for Bedste vidste jo, at de kære små i Guds rige fik det meget bedre, end de kunne gøre det for dem her, så egentlig var det jo forkert at sørge, men hun kunne alligevel ikke lade være. Hun var jo så egenkærlig, at hun gerne ville have beholdt børnene hernede. Det gjorde hun på en måde også for hun havde dem i tankerne hver eneste dag, til hun selv døde som en meget gammel kone 50 år senere. Der var så meget kønt og godt at fortælle om dem, men Bedste kunne alligevel ikke lade være med at græde, når hun fortalte om deres død, og så græd vi også.

Jo, jeg forstår så godt nu, hvorfor der er et underligt, vemodigt udtryk i Bedstes kønne øjne. Jeg undres i grunden mere over, at hun beholdt sine smilehuller. Det skyldes måske, at jeg aldrig selv har haft smilehuller. Men

jeg har haft noget endnu bedre, for jeg har haft Bedste, og jeg har haft hende så længe, at jeg tror, jeg forstår hende. Det var nu også let at lære hende at kende, for hun var så ærlig og ligetil, og det troede hun også, andre var. Et eksempel kan måske bedst vise det: I vor avis stod engang følgende vittighed: " Et barn kom ind i en slagterforretning og sagde: Jeg vil gerne have for ti øre affald til vor hund, men jeg skulle sige, at det ikke måtte være samme slags som i går, for Far blev helt syg af det". Jeg morede mig over vittigheden og læste den derfor for Bedste, men hun lo ikke. Hun sagde, at jeg måtte have læst fejl, for når affaldet var købt til hunden, så måtte det jo være hunden, der var blevet syg af det og ikke faderen. Da jeg viste Bedste, at der i avisen virkelig stod: Far blev helt syg af det', sagde Bedste, at så måtte der være en trykfejl.

Tro nu ikke, at Bedste var dum. Det var hun absolut ikke, men da hun altid selv talte sandhed, troede hun også, at alle andre mennesker også gjorde det, og hun blev meget sjældent skuffet. Det nænnede folk simpelt hen ikke. Bedste mødte næsten aldrig andet end godhed og ærlighed. Det var vel derfor, hun beholdt sine smilehuller.

Børnene fløj fra reden

Og hun beholdt da også sine fire ældste børn. Ja, det vil sige, de fire ældste overlevede hende, men da de blev voksne, fløj de fra reden, og de fløj temmelig langt. Frands rejste til Fyn, hvor han blev mejerist og senere mejeribestyrer. Louise tog plads i København og blev senere husjomfru der, og da hun en del år senere blev gift, blev hun en meget skattet kogekone. Peter blev udlært i købmandsfaget og Karoline som mejerske, men senere rejste de begge til Amerika. Alle fire børn var gode og dygtige og skrev ofte hjem, men reden derhjemme var blevet så underlig tom. Mine bedsteforældre manglede et barn at være god imod, og derfor tog de et plejebarn. Barnet hed Nikoline, og det var nok hovedgrunden til, at de netop valgte hende. Da Nikoline blev voksen, rejste også hun til Amerika.

Bedste og hendes egne børn er døde for længe siden, men Nikoline lever endnu derovre i Amerika. Hun er en meget gammel kone, og hun har været i Amerika i næsten 70 år, men skønt hun nu er næsten blind, skriver hun stadig breve på fejlfrit dansk til Bedstes datterdatter derhjemme, og Nikoline glemmer aldrig i brevene at udtrykke sin taknemlighed

over det gode hjem, hun havde hos mine bedsteforældre. Virkningen af gode gerninger rækker ofte langt i tiden og rummet.

Min mor *Karoline* var den ene af de to af Bedstes børn, der rejste til Amerika. Derovre lærte hun min far, *Rasmus Randløv Jensen*, at kende og blev gift med ham. Skønt far havde en særdeles god stilling i Amerika rejste de hjem og overtog det lille husmandssted, da mine bedsteforældre skrev, at de nu var blevet så gamle, at de gerne ville på aftægt.

Bedstes tro på Gud

Derhjemme blev det småt både med plads og indtægter, men vi børn mærkede det aldrig, for der var andre rigdomme. Far var en meget ivrig og grundig læser, og hans eksempel fulgte vi. Det havde vi meget glæde af, men endnu mere glæde havde vi af det daglige samvær med Bedste. Ja, Bedstefar var der da også, men han var så tavs og indesluttet, at jeg aldrig rigtig lærte ham at kende, skønt vi boede i det samme lille hus. Bedstefar døde, da jeg var 7 år, og så flyttede Bedste rigtig sammen med os. Jeg tvivler ikke om, at det var en stor sorg for Bedste, at Bedstefar døde, for de to mennesker holdt så meget af hinanden. Men det var samtidigt en stor lettelse, Bedste havde jo i så mange år frygtet for, at Bedstefars tungsind skulle tage magten fra ham, så han skulle begå selvmord, og det ville jo være en frygtelig stor synd. Den angst blev hun nu befriet for, og deri så hun som i så meget andet et bevis for Guds store godhed. Nu tvivlede hun ikke om, at Gud havde taget godt imod hendes kære ægtefælle, og at han nu var sammen med lille Marie og de andre kære børn i Guds rige, og der ville hun også nok få lov til at komme engang, selv om hun slet ikke fortjente det, for Gud var jo så god.

Så smuk og fast en tro lærte Bedste os. Hun prædikede ikke for os, men hele Bedstes liv var den smukkeste prædiken om kærlighed til Gud og næsten. Bedste skændte heller aldrig på os. Som regel var der heller ingen grund til det, for vi børn holdt så meget af Bedste, at det sjældent faldt os ind at være uartige i hendes nærhed. Skete det alligevel, så Bedste forundret, bedrøvet på synderen og sagde: "A trowet endda, at do va gue". Så forstod vi, at vi havde skuffet Bedstes tillid. Det var det værste, vi vidste. Det var slet ikke til at holde ud at tænke på, og vi græd hjerteskrærende og lovede: "A ska aldrig gjø de mie". Så fik Bedste travlt med at trø-

ste og forsikre, at hun godt vidste, at vi var gode børn, men at vi bare ikke havde "tænkt over det". Så var vi glade igen, og snart efter lo vi, for Bedste legede med os eller dansede med os, skønt hun var 70 år ældre, end vi var.

Den tapre dragon Niels Kjeldsen

Bedste var aldrig ledig. Sad hun ned engang imellem, spandt hun eller strikkede eller kartede, og samtidigt fortalte hun for os eller sang for os. Hun havde en køn sangstemme og kunne mange salmer, sange og viser udenad. Dengang lærte jeg mange af hendes sange, men nu har jeg desværre glemt dem. En af Bedstes kærligste sange var om den tapre dragon Niels Kjeldsen, der i 1864 alene kæmpede mod en flok tyske dragoner og forsvarede sig så heltmodigt, at han blev hele Jyllands helt. I minde året 1864 blev Niels Kjeldsens død meget omtalt, men visen om ham kom desværre ikke frem. Den havde følgende omkvæd:

*"Skønt mod seks han kæmped, ej hans mod det dæmped,
Lige kæk han dog imod dem alle gik"*

Jeg håber, jeg engang får resten af visen.

Skønt der unægtelig er stor forskel på den tapre kriger og den lille, fromme husmandskone, vil visen hos mig altid fremkalde mindet om Bedste, ikke alene, fordi det var hende, der sang visen, men fordi de begge var så uselviske.

Bedste var født i 1826, og hun døde en vintereftermiddag i 1911. Hun fik en blid død. Den kom ikke uventet. Vi fik alle sagt farvel til hende, og Bedste trykkede vore hænder og gav os hver især et kærligt blik, og så sov hun hen, "som sol i høst går ned". Det eneste, der var uharmonisk ved hendes død, var, at vor hund den dag hylede næsten ustandseligt. Det gjorde den ellers aldrig, men hunde er jo så følsomme. Den må have mærket vor store sorg, og så har den villet give sin medfølelse til kende.

Ja, så hænger jeg dit billede op på min væg igen, lille kære Bedste. Det skal gå i arv til mine børnebørn sammen med disse linjer, og jeg håber, at de vil se længe og grundigt på det, for det fortæller den smukkeste historie om kærlighed, jeg kender.

"Nøddebo", Svenstrup Als, den 10. maj 1968. P Randløv Jensen

Marie Christensen (Christendatter) mor til Peter Anton Heigaard er den person som ligger til grund for fortællingen BEDSTE.

Marie er født i Engesvang i 1826 og boede omkring og i Balle Sogn hele sit liv indtil hun i en alder af 85 år døde og blev begravet på Heigaards familiegravsted på Balle kirkegård.

Fortællingen BEDSTE er skrevet af Maries barnebarn Jens Peter Michael Randløv Jensen, der som højskolelærer har benyttet "BEDSTE" som et foredrag.

"BEDSTE" er ikke fuldt historisk korrekt, men giver et fint billede af en fattig families kår midt i Jylland i midten af 1800 tallet. Denne kopi af Bedste er uændret i tekst i forhold til originaludgaven.

Ole Højgaard Sørensen, januar 2006

"Baunshøj" Øster Bordingvej 7

Da Balle fik ny identitet

Afskrift fra bogen: *Balle Villaby – skabt gennem 20 år. Udgivet i 1985*
Af fhv. sognepræst Gunnar Johnsen

Da jeg i 1950 kom hertil som præst for Alderslyst og Balle sogne, var Balle et udpræget landsogn. Der var landsbyerne Balle, Skægkær, Øster Bording og Hvinningdal og så de spredte landejendomme på Vester Kejlstrup Mark. Sognet var en selvstændig kommune med 8-900 indbyggere og en egen kommunalbestyrelse. Indenfor de små landsbysamfund kendte enhver alle de andre, og man havde også rede på, hvem der boede i de andre landsbyer, så ingen var fremmede overfor hinanden.

Det dominerende erhverv var landbruget. Gårde og mindre landbrugsjendomme prægede landskabet; men i landsbyerne var naturligvis også parcelhuse, fortrinsvis beboede af håndværkere og pensionister. Økonomisk var sognet præget af jævn velstand. Ingen var overvældende rige og heller ingen særligt fattige.

Balle Kirkeby Skole

Hvordan forholdene var præget af "det nære samfund", får man indtryk af, når jeg fortæller, at hele sognet havde tre landsbyskoler; én i Balle Kirkeby, én i Øster Bording og én i Hvinningdal. Ved hver af disse skoler var der en enelærer til på to klassetrin at undervise alle distriktets børn fra 7 til 14 år. Sognets samlede lærerstab var altså på tre lærere. Det fun-

gerede udmærket. Eleverne fik ikke undervisning i fremmede sprog, men i de grundlæggende fag var de fuldt på højde med elever fra byskolerne i Silkeborg.

Hvinningdal Skole

Og ordningen havde den store fordel, at der var et nært forhold ikke kun mellem eleverne og deres lærer, men også mellem lærerne og beboerne i de respektive skoledistrikter. Hertil bidrog også, at de tre lærere for hver sit område var kirkesangere ved bryllupper og begravelser, så folk i sognet havde med dem at gøre ved højtidelige lejligheder. I Balle skoledistrikt voksede børnetallet, særligt for så vidt angår området Vester Kejlstrup Mark med de forholdsvis nye statsejendomme.

Købmanden gik rundt med hat på

Hver af landsbyerne havde sin egen detailhandel, for Balleområdet var det Brugsen oppe ved kirken samt i Gl. Balle en købmandsforretning i det røde hus ved siden af den nuværende forretning

Det er mit indtryk, at disse forretninger økonomisk gik godt, folk handlede simpelthen i nærbutikken (der var jo dengang heller ingen supermarkeder i Silkeborg, og der var heller ikke så mange, der havde bil). Brugsen eller købmanden var også et sted, hvor mennesker mødtes og fik en snak og udvekslede nyheder og synspunkter med hinanden.

Og så havde disse forretninger med deres intime stemning en egen charme, som de moderne forretninger med deres funktionalisme og sterile udseende ofte savner. I købmandsbutikken i Gl. Balle, hvor et ældre ægtepar hjalp hinanden i arbejdet, bidrog det yderlige til hyggen, at købmanden gerne gik rundt med hat på.

Som nævnt var Balle præget af landbrug. Kom man fra Silkeborg ad Balle Kirkevej, var der fra Hesselhøj og til Balle kirke kun få huse, som næsten alle lå nær ved vejen. Ellers var der åbne marker og bakker tilhørende gårdene, som bortset fra ganske enkelte lå spredt med god afstand fra hinanden. I Balle by lå to af de gamle gårde dog tæt ved hinanden vest for Balle Kirkevej. Peter Eriksens gård, hvoraf en del bygninger endnu er tilbage, er med sit gamle bindingsværks-stuehus simpelthen efter kirken det ældste hus i Balle Sogn, over 400 år. Man må håbe, at det også i fremtiden må have ejere, som vil værne om det gamle hus. (Det blev dog revet ned i 2012, da kommunen ikke betragtede det som bevaringsværdig og der er bygget et nyt hus). Nær denne gård lå familien Thøgersens gård, også en gammel bindingsværksgård, men i røde sten. Øst for Balle Kirkevej lå højt på bakken Aksel Rasmussens gård ved nuværende Brorsensvej. Længere fremme øst for vejen fandt man Chr. Winters gård (NB; vejen med det samme navn kan lige så godt være opkaldt efter gårdejereren som efter digteren), Arne Kjeldsens og Ernst Valbjørns gårde. Det var fra disse gårde samt Carl Asbjørn Jørgensens og Sigurd Andersens gårde, at de store udstykninger til beboelse skete. Man havde, når man færdedes på Balle Kirkevej et frit udsyn. Man var afgjort kommet på landet.

En vederkvægelse at komme til Balle

For mig som præst var det tit en vederkvægelse at komme til Balle. Det var rart at færdes i et område, hvor jeg snart kendte alle og vidste, hvor de forskellige boede, selvfølgelig uden husnumre – de var hverken for postbuddet, præsten eller andre nødvendige. Og vederkvæelsen lå i, at man som præst hørte med i fællesskabet, selv om man boede nede i byen. Alle fandt det naturligt, at præsten kom på besøg, også selv om der ikke var nogen direkte anledning. Og det skete tit, at man ved et sådant besøg fik en god samtale.

Gunnar Johnsen

For folk betød det, at de kendte præsten, når de så og hørte ham i kirken, og for præsten var det af betydning, at han kendte dem, når de kom og skulle have foretaget en kirkelig handling. Og så mødte man som præst ikke de samme problemer i Balle som i Alderslyst. I 50'erne var det endnu ret almindeligt, at nogen henvendte sig til præsten for at få økonomisk bistand. De, der kom til mig, var altid fra Alderslyst sogn, aldrig fra Balle. Der kunne de klare sig selv. Men fra områder, der lå nær Balle, og som nu er sammenbygget dermed, kom der en del. Det gjaldt især Sandvejen, hvor Silkeborg kommune havde "husvildebarakker", bygget af kasserede jernbanesveller, samt Højbovej, hvor mange boede i små selvbyggede huse.

Tidligere var der altid fredsvalg til menighedsrådet

Kirkeligt var Gl. Balle som det meste af sognet i øvrigt nærmest grundtvigsk præget; man mærkede, at der tidligere havde været en grundtvigsk vækkelse på egnen. Dels var der før århundredeskiftet et par grundtvigske præster for Balle sogn (de boede i Gødvad, som var hovedsogn med Balle som anneks), og dels havde jo Chr. Hostrup i Silkeborg og præsterne Møller og Carstensen med flere i Sejling-Sinding pastorat som de betydelige mænd, de var, inspireret og igangsat så meget, som også fik betydning for det åndelige liv i Balle.

Til Indre Mission hørte kun få i Balle sogn. Så vidt jeg husker, havde der fra menighedsrådslovens ikrafttræden i 1923 aldrig været regulært valg til menighedsrådet i Balle Sogn. Da sognet indbyggerantal var under 1000, skulle der vælges seks medlemmer til rådet. Man opstillede så en fællesliste, hvor de grundtvigske (eller nærmest grundtvigske) fik de fem mandater og Indre Missions tilhængere en. Endvidere tog man hensyn til, at alle egne i sognet blev repræsenteret på listen. Dermed var alle tilfredse, for ordningen svarede til, hvad de kirkelige retninger repræsenterede i sognet. Det var først, da bebyggelsen i Balle by var taget til, at man fik rigtigt valg til menighedsråd, "kampvalg" modsat det hidtidige "fredsvalg".

Men tilflytterne ønskede kampvalg

Da der i 1965 skulle vælges nyt menighedsråd, blev der som vanligt ind-

budt til et opstillingsmøde i Balle forsamlingshus. Der skulle nu, da folketallet var steget, vælges syv medlemmer, og de "gamle" beboere i sognet havde regnet med, at den hidtidige valgmetode kunne fortsætte. Imidlertid var der til mødet ikke kommet nogen fra de nye bebyggelser. Og da man havde erfaret, at nybyggerne i Balle by (også kaldet gammel Balle), særlig for så vidt angik Grønningen, ønskede repræsentation i sognets menighedsråd, blev der fra mødet taget telefonisk kontakt til et par af tilflytterne. Man spurgte, om de ville gå med til fredsvalg uden afstemning, således at de fik to mandater på fællesliste. Det ville de ikke. Nu skulle der altså være regulært valg. De, der var mødt op i forsamlingshuset, opstillede så en liste som sædvanlig efter de hidtidige retningslinjer, og nybyggerne opstillede deres. Valget gav de to lister henholdsvis fem og to mandater.

Nu var noget nyt begyndt. Også ved de følgende menighedsrådsvalg var der kampvalg. Dog blev nybyggerlisten, der fortrinsvis havde sit bagland på Grønningen, udvidet til at være en "frisindet kirke liste", gældende for hele sognet og præget af mennesker med tilhørsforhold særlig i KFUM og KFUK. Overfor den stod så en Indre Missions-liste og en "grundtvigsk-folkekirkelig" liste, disse to naturligvis gældende for hele sognet. Den sidstnævnte liste fik årene igennem bl.a. stor tilslutning fra Bakkevænget. Det kan her bemærkes, at folkeviddet ofte kaldte Grønningen for "Det hellige Bjerg" og Bakkevænget for "Degnebakken", dette sidste fordi mange af dem, der først bosatte sig der, var lærere, for en stor del udgået fra det grundtvigsk prægede Silkeborg Seminarium.

Gl. Balle skiftede karakter

Den nye bebyggelse i Balleområdet kom i 1960'erne. Det var især fra Peder Eriksens og Jens Thøgersens gårde, udstykningerne skete. I Silkeborg by var der kun få ubebyggede grunde tilbage. Og da pengeregigheden begyndte, og der endnu ikke var nogen oliekrise, spillede det ingen rolle at bo i "oplandet", som Balle dengang hørte til. De første huse blev bygget i 1961-62 på jorder, der ikke var særlig egnede til landbrug, men som havde skøn beliggenhed, Grønningen og Bakkevænget. Hurtigt tog byggeriet fart. Det ene hus efter det andet skød op, mange i ny stil og for en stor del større end de huse, der var i forvejen. I løbet af få år skiftede Gl. Balle karakter.

Luftfoto af Balle

Fra at være en gammeldags landsby med de nøgne bakker omkring blev det nu et attraktivt parcelhuskvarter med smukke huse og dejlige haver. En helt ny befolkning rykkede ind i området, som efterhånden udvidede sig mod nord, så flere gårde blev nedlagt. Tilflytterne havde deres arbejde inde i Silkeborg som selvstændige i forretningsbrancherne, liberale erhverv eller i offentlig eller privat ansættelse. Som husene vidner om, var det gennemgående velstillede personer, der bosatte sig her, og for Balle kommune havde det naturligvis ikke uvæsentlig betydning.

Med de nye forhold ændrede livet i området sig naturligvis også. Mens før alle kendte alle, blev mennesker nu mere fremmede overfor hinanden. Naturligvis flyttede nogle op til Balle, fordi de kendte andre, som havde bosat sig der, og man lærte naboer og genboer at kende, ofte dog uden at have noget med dem at gøre. Til at begynde med tænkte man ikke over det. Hver familie havde nok i at indrette sig i hus og have. Og det fandt man som regel dejligt.

Det gamle landsbyfællesskab blev sprængt

Men det gamle landsbyfællesskab var sprængt. Det mærkedes også på anden måde. I 1950 havde Balle (bl.a. ved et par store private gaver) fået et forsamlingshus. Indtil da havde man haft skolestuen som et samlingssted, hvor der holdtes aftenskole, og hvor bl.a. jeg i 1950'erne holdt møder og studiekredse. Men fra 1950 var dog særlig forsamlingshuset stedet, hvor Balles indbyggere mødtes. Der udfoldedes en udmærket foredragsvirksomhed, (det var før fjernsynet havde fået magt til at ødelægge sådanne folkeligt-kulturelle arrangementer). Tilslutningen var god. Forskellige foreninger gjorde brug af huset, og hurtigt blev Højskolesangbogen anskaffet. Man kunne lide at synge. Hvert efterår samledes vi til høstfest med traktement, tale og sang og derefter dans. Og om julen holdtes under lærer Knudsens ledelse stor og festlig juletræsfest, hvortil folk mødte op mand af huse.

Balle Forsamlingshus

Og så var forsamlingshuset stedet, hvor man samledes til familiefest og lignende. Hvad har jeg ikke været til af bryllups-, sølvbryllups- og for resten også konfirmations- og andre fester i det hus! Og i det gamle landsby- og sognefællesskab var det almindeligt, at man også kom i forsamlingshuset ved begravelser. Når én skulle begraves, var i reglen hvert

hjem i området repræsenteret ved højtideligheden i kirken, og det var næsten en selvfølge, at der bagefter var kaffebord i forsamlingshuset, hvor der gerne blev sunget et par salmer og undertiden holdt taler.

Alt dette nævnes, fordi det var med til at knytte beboerne i området sammen. Det var jo en stor del de samme mennesker, der mødtes gang efter gang. Hvad der foregik i en familie, levede naboerne med i. Det må også tages i betragtning, at det i hvert fald på gårdene var almindeligt, at det ene slægtled efterfulgte det andet i samme familie, så en del af byfællesskabet ofte var nedarvet.

Det er naturligt, at det gamle ikke kunne fortsætte, da nybebyggelsen kom. Et sådant fællesskab kan mennesker blive optaget i, hvis de slår sig ned enkeltvis eller få ad gangen. Det er noget, man lever sig ind i. Er der imod nybyggerne i overtal og kommer fra vidt forskellige områder, er sagen anderledes. Så forgår fællesskabet også for en stor del for de hidtidige beboere. Sådan gik det i Balle.

En ny identitet skabes

Men før eller siden viser det sig, at mennesker har behov for fællesskab. Det gjaldt også i Balle. Man gik ikke ind i de gamle rammer. F.eks. gjorde man kun lidt brug af forsamlingshuset. I nogle år blev det brugt til diskoteksaften for de unge, men da erfaringerne dermed ikke var så gode, holdt man op igen.

Derimod oprettede man i de forskellige distrikter i Balle nogle grundejerforeninger. Disse var nødvendige til løsning af forskellige praktiske opgaver, men fik efterhånden også betydning på en anden måde. Når beboerne mødtes til generalforsamlinger o. lign., fik de øje for hinanden og følte trang til at være sammen med andre, som de havde en del interesser og problemer fælles med. Og på den måde er det nu blevet almindeligt, at grundejerforeningerne arrangerer - ikke blot Valborg-blus med loppemarked og Sct. Hans-blus med tale, sang og underholdning, men også forskellige selskabelige sammenkomster for familierne i området. Nogle foregår som Bakkevængets sommerfest i et stort lejet telt, andre som Gl. Balle grundejerforenings i forsamlingshuset. For de unge i området er det af betydning, at den nye sognepræst Anders Thastum i samar-

bejde med lærer Per Mossin har oprettet Balle Ungdomsforening, som arbejder med god tilslutning. Desuden har man en FDF-kreds i Balle, ligesom KFUM og KFUK har egne afdelinger og tilmed har fået eget hus i området. Videre kan nævnes, at sognets menighedsråd har opført et sognehus ved Balle Kirkevej. Det er meningen, at man vil samle forskellige lokale aktiviteter. En skole har man haft nu gennem en årrække, Balleskolen, hvor dog ikke alle børn fra Balle undervises, idet en del stadig befordres med bus til Skægkærskolen, som allerede en årrække før kommunesammenlægningen med Silkeborg i 1970 var blevet opført som fællesskole for Balle og tilstødende sogne.

Skægkær Skole

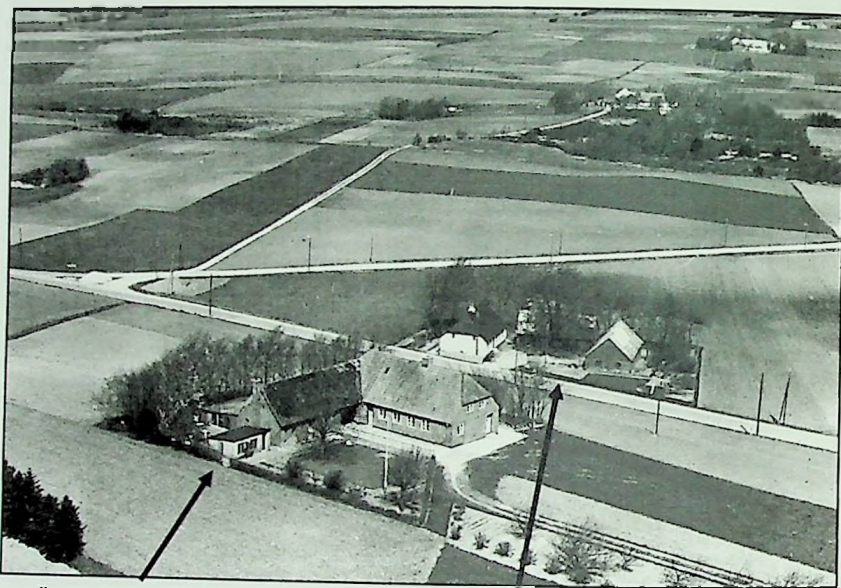
Som det fremgår af det omtalte, har man i Balle ikke kun fået en række faciliteter for beboerne (også børneinstitutionerne må nævnes), men der er kommet en række lokale institutioner og foreninger, der er medvirkende til at knytte bånd mellem beboerne og dermed skabe fællesskab, - eller man kan sige: give Balle by en ny identitet, ja, i det hele taget give den en identitet. For det var det, den lille by mistede, da den nye bebyggelse kom.

Marius Pedersen, født i Balle Huse, kendt i Holbæk

Af Hans Filskov Christensen

Min farmor fortalte engang om en fætter hun havde, der var arkitekt og ret kendt i Holbæk. Da jeg i forbindelse med min slægtshistorie ønskede at få lidt kolorit på, kom jeg til at tænke på ham. Min farbror kunne huske at han hed Marius Pedersen. En søgning i Google resulterede i ca. 1500 hits, deriblandt både Den Blå Bog og Weilbachs Kunstnerleksikon.

Først troede jeg det måtte være en anden Marius Pedersen der var tale om, men da nogle af de angivne sider oplyste, at han var født i Balle ved Silkeborg, blev interessen skærpet.

"Guldborghus" Øster Bordingvej 11 og "Granly" Øster Bordingvej 10.

Familien Pedersen i Balle Huse

Han var søn af husmand og formand på en muddermaskine på Gudenåen Niels Peder Pedersen og Ane Sophie Knudsen, som boede på

"Guldborghus", Øster Bordingvej 11, Balle Huse.

De var fire søskende:

Jens Peder Pedersen født 15. januar 1886

Marius Pedersen født 21. december 1888

Knud Peder Pedersen født 17. maj 1892

Alfred Frode Pedersen født 15. november 1894

Marius blev konfirmeret i 1903, men her får vi ikke noget nyt at vide, idet præsten på dette tidspunkt var holdt op med at anføre konfirmandernes vidnesbyrd eller DOM som det hedder i kirkebogen. På Balle lokalarkivs hjemmeside ses, at stedet var oprettet 1885, det år parret var gift.

Faren Niels Peder Pedersen døde allerede i 1902 og i folketællingen fra 1906 ses, at Ane Sophie, der nu står for bedriften, har sine tre ældste drenge hjemme. Marius var da allerede gået i lære som murer hos murermester Anton Pedersen der boede i "Granly" på den anden side af Øster Bordingvej. Marius Pedersen, der antagelig kom i lære som murer i 1905, gik på Teknisk Skole i Silkeborg fra 1907 til 1909 og blev udlært murer-svend i 1910.

Marius Pedersen uddanner sig

Årene omkring 1900 var en gylden tid for byggeriet, nærmest et byggeboom, så der var meget nyt byggeri for den unge Marius Pedersen at blive inspireret af. Men ikke alle var lige begejstret for den retning byggeriet tog, yndlingsaversionen var dog stationsbyerne, hvor kritikerne mente, at husene blev dårlige og direkte grimme, som følge af bygmestrenes ukendskab til de nye materialer.

Der blev gjort flere forsøg på at afhjælpe denne mangel, bl.a. "Foreningen af 3. December 1892", hvis formål var at opmåle og beskrive ældre danske bygninger, for derefter at udgive materialet.

Centralt i bevægelsen stod Vallekilde Højskoles Håndværkerskole, ledet af Andreas Bentsen og fra ca. 1908 sønnen Ivar Bentsen, hvor hovedtanken var, at eleverne skulle lære at tegne og bygge danske huse efter dansk tradition. Der er ingen tvivl om at netop denne retning i byggeriet har tiltalt den unge Marius Pedersen, for allerede 1910 var han elev her. Vi kan kun gætte på, at det var efter anbefaling fra forstander Carl Jensen, Silkeborg Teknisk Skole.

Ivar Bentsen blev et forbillede for Marius Pedersen, og da Bentsen i 1912, flyttede ind i sin nye villa på Møllevangen 1 i Holbæk og begyndte selvstændig arkitektvirksomhed, var Marius Pedersen og Harald Nielsen med på tegnestuen og boede i huset. I denne periode arbejdede Marius Pedersen endvidere hos P.V. Jensen-Klint (Grundtvigskirken projekteret 1913), Hans Koch m.fl. og i 1914 gik han en tid på Teknisk Skole i København.

Bygmesterskolen i Holbæk grundlægges

I 1915 grundlagde Ivar Bentsen, Marius Pedersen og konservator Harald Munk en Bygmesterskole i Holbæk. Desværre havde skolen ingen lokaler, men da de netop havde bygget et hus til en kaptajn (Bakkekammen 50 i Holbæk), der åbenbart ikke havde brug for det, lejede skolen sig ind her det første år. De var dog allerede i gang med at få opført de to første bygninger af den nye Bygmesterskole på Isefjordsvej i Holbæk.

Bakkekammen 50 i Holbæk - Rettighedshaver Kaare Dybvad

Samme år blev "Landsforeningen Bedre Byggeskik" oprettet. En kulmination af de foregående års bestræbelser på at skabe et forum for solide, enkle og harmoniske bygninger i dansk tradition.

Initiativtagerne til bevægelsen bestod af bl.a. arkitekter, byg- og håndværksmestre, gårdejere, husmænd og forskellige kulturpersonligheder, som Emma Gad, Johan Skjoldborg og Jeppe Aakjær.

I foreningens første arbejdsgrupper sad folk som arkitekterne Anton Rosen og Ivar Bentsen. Sidst nævnte stod, sammen med P.V. Jensen-Klint, for bevægelsens undervisning og foredragsvirksomhed, og her kom bygmesterskolen i Holbæk til at stå i centrum. Det var i denne heksekedel af ildsjæle Marius Pedersen befandt sig. De første to bygninger af den nye Bygmesterskole på Isefjordsvej blev taget i brug i løbet af 1916 med Marius Pedersen som medlem af bestyrelsen.

Marius Pedersen gifter sig

Den 29. december 1916 blev Marius Pedersen gift i Svendborg Kirke med lærerinde Sara Kjær og de flyttede ind i hans første egen villa på Bakkekammen 47 i Holbæk. Huset var typisk "Bedre Byggeskik". Karakteriseret ved simple materialer og håndværksmæssigt gode løsninger. Det var et symmetrisk hus i halvanden etage i røde mursten, med rødt, halvvalmet tag og med kælder. I store træk det vi i dag kalder en murermestervilla.

Marius Pedersen

Han blev tilknyttet mange organisationer

Fra 1917 gik han i kompagniskab med Ivar Bentsen og de havde et frugtbart samarbejde i de følgende år. Da Bentsen 1921 blev knyttet som lærer til Kunstakademiets Arkitektskole i København, afløste Marius Pedersen ham både som leder af tegnestuen og som forstander for Bygmesterskolen i Holbæk, i hvilken stilling han var indtil 1940.

Både i 1920 og 21 udstillede han på Charlottenborgs Forårsudstilling og samme år fik han

Ivar Bentsen

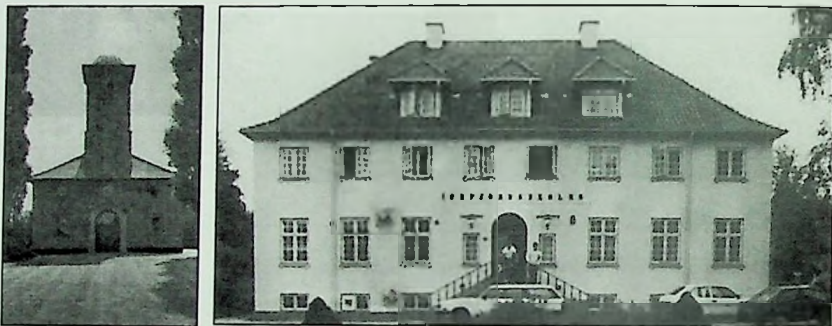
C.F. Hansens Opmuntringspræmie for tegningen til villaen Møllevangen 6. Præmien hjalp ham til et studieophold i Tyskland og Italien

I 1922 fik han en række betroede erhverv:

- Arkitekt for Statens Jordlovsudvalg i Holbæk og Sorø Amter
- Rådgiver for Husmandsbrugskommission i Holbæk og Sorø Amter
- Kirkeministeriets bygningskonsulent for præstegårde i Holbæk amt
- Fra 1923-29 var han medlem af bestyrelsen for foreningen Bedre Byggeskik.

I 1922 gik Marius Pedersen i gang med den store udbygning af Byggesterskolen på Isefjordsvej 38 og i 1924 kunne hovedfløjen tages i brug.

Mandag den 5. nov. 1928 må have været en stolt dag, for da kunne Marius Pedersen se meddelelsen om indvielsen af ikke mindre end to af sine bygninger i avisen, både Holbæk Husholdningsskole og Kapellet på Holbæk Østre Kirkegård, der har nogen lighed med C.F. Hansens kirke i Hørsholm.

Kapellet på Holbæk Østre Kirkegård og Holbæk Husholdningsskole

Han bygger en ungarlevilla til sig selv

Efter at Marius Pedersens hustru Sara var død 1929, ville han ikke bo i det store hus mere og gik i gang med at tegne en ny "ungkarlevilla" efter de strengeste "Bedre Byggeskik" principper. Huset er strengt symmetrisk både i facader og ...

Men allerede kort efter at han var flyttet ind i sit nye hus, traf han husholdningslærerinde på Holbæk Husholdningsskole Emma Vincentsen Fi-

sker og de giftede sig den 31. marts 1934 i København. Det var hende der senere kaldte huset en "ungkarlevilla", da det ikke var muligt at få plads til en dobbeltseng i soveværelset, eller gæster i spisestuen. Tegnestuen, hvor Marius Pedersen stod og arbejdede de næste 30 år, var så lille, at han af og til måtte tage bordet i dagligstuen i brug. Til gengæld var alt, hvad der var brug for i det daglige arbejde, placeret indenfor umiddelbar rækkevidde.

Netop i hans tid, 1920erne, 30erne og 40erne, blev tusindvis af gårde udstykket til mindre brug og for at opnå støtte fra staten skulle projektet godkendes af jordlovsudvalget. Lettest var det selvfølgelig hvis man valgte et af udvalgets egne husmandshuse og her var Marius Pedersen leveringsdygtig. På Landbrugsudstillingen i Bellahøj, København i 1938 var han med til at vise et helt husmandsbrug.

Selv om Marius Pedersen var involveret i mange projekter, var det dog den lille villa der stod hans hjerte nærmest og som han blev ved at forfine livet igennem. Hans nok mest idylliske er Bakkekammen 21 fra 1934.

Bedre Byggeskik nedlægges

Marius Pedersen døde i huset på Bakkekammen i 1965 og ligger begravet på Holbæk kirkegård.

Ved skæbnens ironi og forhåbentlig uden sammenhæng, nedlagde Landsforeningen Bedre Byggeskik sig selv samme år. Enken Emma Pedersen blev boende i huset og tog vare på Marius Pedersens eftermæle ved at bevare alting så uforandret som muligt.

Hundred årsdagen for Marius Pedersens fødsel i 1988, markeres med en udstilling, som blev vist i Holbæk og Holstebro. Peter Olesen, der i sin barndom boede i Marius Pedersens første hus, Bakkekammen 47, og kendte ham som nabo udgav i den forbindelse et mindehæfte. Peter Olesen har nok også været en af fore-

MARIUS
PEDERSEN
ARKITEKT

Marius Pedersens hjemmetegnede dørskilt.

gangsmændene for en komite, der blev dannet for at få villaen Bakkekammen 45 fredet. Der var også andre prominente personer i komiteen: Villaen indstilles til fredning af Holbæk museum i 2005 på grund af, at den på forbilledlig vis udtrykker de idéer og det formsprog bevægelsen "Bedre Byggeskik" stod for. Desuden fremtræder villaen i dag, næsten som da den blev bygget i 1929.

Bakkekammen 45 fredet

I 2006 blev bygningen fredet og det blev aftalt med Emma Pedersen, at Holbæk Museum efter hendes død kunne indrette museum i huset. Så da Marius Pedersens enke døde i 2007 gik en renovering af huset i gang.

Den 12. september 2009 åbnede Holbæk Museum dørene for Danmarks første museum og videncentret for bevægelsen Bedre Byggeskik i Marius Pedersens hus på Bakkekammen 45 - støttet af Nordea-fonden.

Apropos: Da et nyt villakvarter blev opført i Holbæk 2004, fik både Ivar Bentsen og Marius Pedersen en vej opkaldt efter sig.

Bakkekammen 45

Fastelavnstraditioner i Balle sogn

Af Gert A. Jæger og Astrid A. Vølunds erindringer

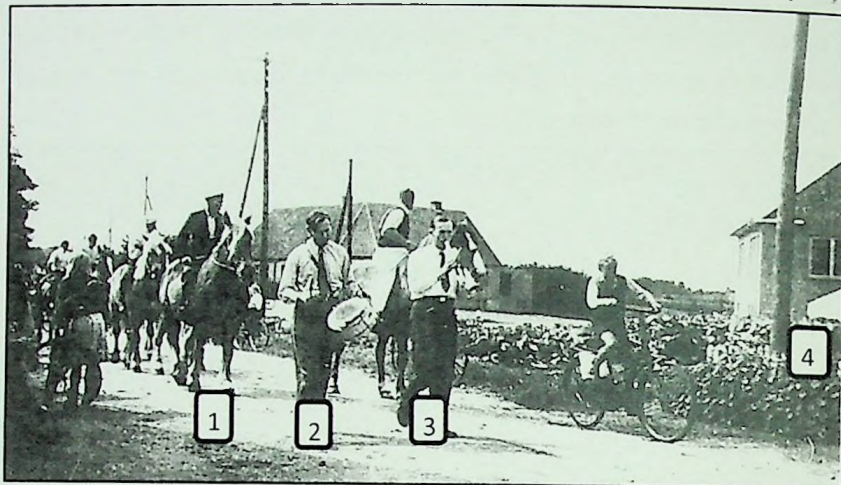
Gert: "Jeg har billeder fra fastelavnsridning omkring 1954-55, der blev afholdt fastelavns søndag med fest bagefter i forsamlingshuset. Det var til fordel for Balle Forsamlingshus.

Ryttere forsamlet på Viborgvej med Balle Brugsforening i baggrunden

Jeg mener, jeg har været med til fastelavnsridning to gange. Første gang jeg var med, var da Viggo Jensen, Hestehavevej 12, var konge. Herluf Sørensen og Harry Sørensen, Hestehavevej 10, samt min far Hans A. Jæger, Hestehavevej 17, og jeg var med ridende på hestene. Jeg kan ikke huske, hvem der var med som klovn og nar, eller hvor mange ryttere vi var, – men jeg kan huske fra det år, jeg var konge og Bent Jensen, Balle Kirkevej 83, var adjudant, og at jeg om aftenen var med til fastelavnsfesten i forsamlingshuset. Ved at jeg var konge, skulle jeg udvælge en faste-

lavnsdronning for derefter at åbne ballet. Det har nok været grænseoverskridende for mig, siden jeg kan huske det. Jeg valgte Rita ude fra den ejendom, hvor hun og hendes mor Jenny boede, "Bøgely" Viborgvej 70,

1. Harald Andersen - "Balle Skovgaard"
2. Axel Hedegaard
3. Erik Hedegaard
4. Hestehavevej 1, her boede Marius Smed
5. Balle Brugsforening i baggrunden

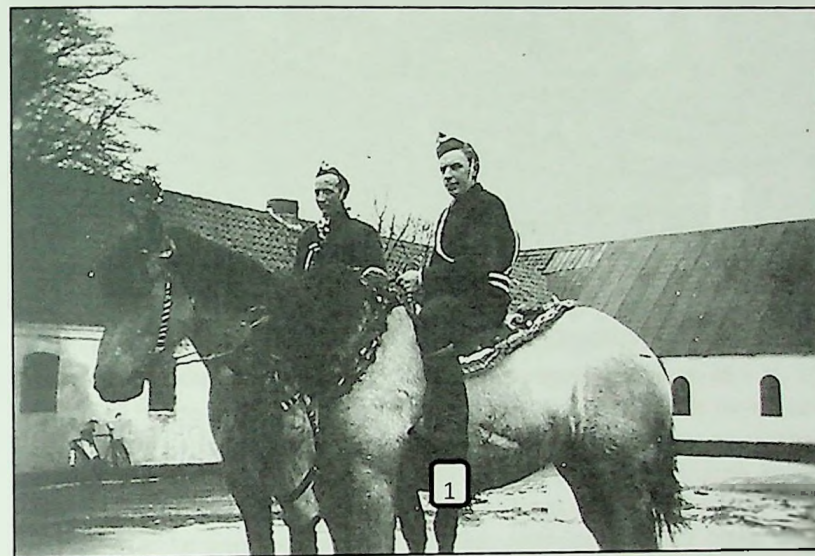
hvor Haveforeningen Bøgely nu ligger. Rita nægtede heldigvis ikke at danse med mig, så ballet blev åbnet."

Astrid: "Min barndomserindring om fastelavn".

Jeg vil gætte på, at min erindring er fra ca. 1954. Jeg mener nemlig, det er fra før, min mor blev syg. Mor havde bagt fastelavnsboller til alle soldaterne, der kom ridende i fine uniformer og flot pyntede heste med klokker på.

Jeg kan huske, at alle hestene med rytterne stod på en lige række side om side på gårdspladsen. Jeg mener, både min far Hans Jæger og min storebror Gert var med som ryttere. Ude i vores lille entre stod så de lune fastelavnsboller på den lille kommode med marmorbordpladen. Jeg skulle så hjælpe med at bære bollerne ud til soldaterne, som jo sad på deres kæmpestore heste.

En anden erindring er, at Marius Smed, Hestehavevej 1 og Robert Nielsen, Hestehavevej 6, og måske flere, kom kørende ind på gårdspladsen i en kane trukket af store heste. Smeden og slagteren var udklædte som klovne og lavede meget larm og virkede utrolig voldsomme på mig. De

Harry "Rytter" Nielsen - tjente hos Ernst Valbjørn

kom farende ind i huset og løb rundt for at fange min mor og mine storesøstre Irmelin og måske også Birte. De ville kysse dem! Jeg blev meget forskrækket og krøb sammen i en krog oppe på køkkenbordet. De lod

mig være og løb ud igen, men jeg var virkelig forskrækket. Jeg tror faktisk, at disse to begivenheder hører sammen på samme dag, der var i hvert fald sne og kaneføre til begge dele”.

1. Ved Sigurd Andersen, Buskelundvej 10
2. De to klovne skulle være Marius Smed og Robert Nielsen

Hjalp min far der var hjemmeslagter

Af Torben Vinderslev Nielsen, Balle

Min far Robert Nielsen, Hestehavevej 6, kom fra Brædstrup kanten og som ung kom han i forbindelse med hjemmeslagtning, da hans broder Karlo Nielsen slagtede grise og viste ham kunsten. Han - Robert - flyttede til Sejling som karl på "Lysthavegaard" og stiftede bekendtskab med Marius Smed, Hestehavevej 1, der også arbejdede som hjemmeslagter. Min far hjalp ham, da Marius var en mand, der lærte fra sig af livet på godt og ondt. Når de slagtede blev det gjort i et sejt træk, men Marius Smed ville gerne have en øl eller to, og et spil kort gik han heller ikke af vejen for, når slagtingen var færdig. Da han blev gammel og boede sammen med Laura på Hestehavevej 1, så jeg ham gå med sin jutesæk formiddag og eftermiddag over i brugsen for at proviantere. Sognefoged Morten Vad, "Kærgaard", Balle Bygade 38, skulle have regnet ud, hvor mange øl han skulle have drukket. Det var ikke, hvor mange kasser, nej det var jernbanevogne.

Da Marius Smed lagde op med slagtingen, tog min far over og var nu alene om det. Fra jeg var 10 år i 1958 og til 1964, fik jeg lov til at komme med min far ud, som regel hvor han syntes, man kunne have knægten med. Det var ikke alle steder, jeg kom med. Der var de fine, og så var der de helt almindelige steder, hvor alt føltes naturligt. Vi cyklede ud sammen, når han kom hjem fra savværket. Som regel var det mellem kl. 16 og 17, så havde mor haft aftensmaden parat. På cyklen bandt far sin sav på cykelstangen, og på bagagebæreren var hans knive, stryger og skraber pakket sammen med en sæk omkring for at beskytte de skarpe knive. Omkring sækken var så snøret hans reb, et langt til at fange grisen i trynen og trække den med, samt to stykker med løkke i hver ende til at sætte om for- og bagben.

Det første far så efter, når vi kom, var om vandet kogte. Det kunne godt ske det ikke gjorde, som regel de samme steder. Så brummede han lidt, så sig om og tog et par gamle gummistøvler, smed dem under ilden på gruekedlen og ganske kort tid efter kogte vandet.

Så blev grisen hentet i stalden, snoren blev lagt om trynen og grisen blev hurtigt trukket over gårdspladsen til det varme vand og det kolde stengulv i bryggeret. Vel ankommet på stengulvet, stak far kniven i halsen på grisen og blodet løb ud til den var død. Senere gik han over til at skyde grisen i panden med en bolt pistol.

Nogle steder skulle der laves blodpølse

Hvis der skulle laves blodpølse, blev grisens ben bundet sammen, saltkarret var vendt om og grisen anbragt derpå. Når grisen var stukket og blodet løb ned i en spand, skulle der røres, mens der kom rugmel i. Det var hårdt arbejde, da blodet ville størkne, hvis ikke der blev rørt.

Imens blodet løb ud af grisen, blev saltkarret gjort klar, det varme vand skulle skolde grisen så tilpas, at han kunne skrabe hårene af i store flader, så grisen blev glat som en barnenumse. Tæerne kunne han rykke af med en knibtang, da skoldningen havde blødt dem op.

Når grisen var fin, lå den i karret på ryggen med bagbenene opad, så

skar han et hul i benene, så akillensen kom frem, og derefter blev en stang eller et reb sat i, så man kunne hejse grisen op til loftet i to kroge. Nu skulle grisen finskrabes med kniven til den nærmest skinnede. Når han følte på grisekroppen, måtte der ikke være flere stive pigge og hår.

Han åbnede nu grisen, så indvoldene væltede ud. Far havde et bestemt tag på at holde hele herligheden sammen, så han kunne lægge det op på bordet, og tage lever og hjerte ud og komme dem i koldt vand. Til medister blev tyndtarmen tømt, vendt og skrabet for fedt og lagt i saltvand. Til blodpølse blev tyktarmen tømt, skrabet og også lagt i saltvand. Flommerne blev revet fra i begge sider af brystet. Det er dem, man laver fedt af. Hovedet blev skåret af, øjne og ører ligeså. Hovedet kom derefter i koldt vand sammen med hjertet og leveren.

Når slagtingen var overstået

Nu var der tid til en pause, og så blev der serveret øl eller kaffe, sommetider blev der også spist og til slut en god cigar.

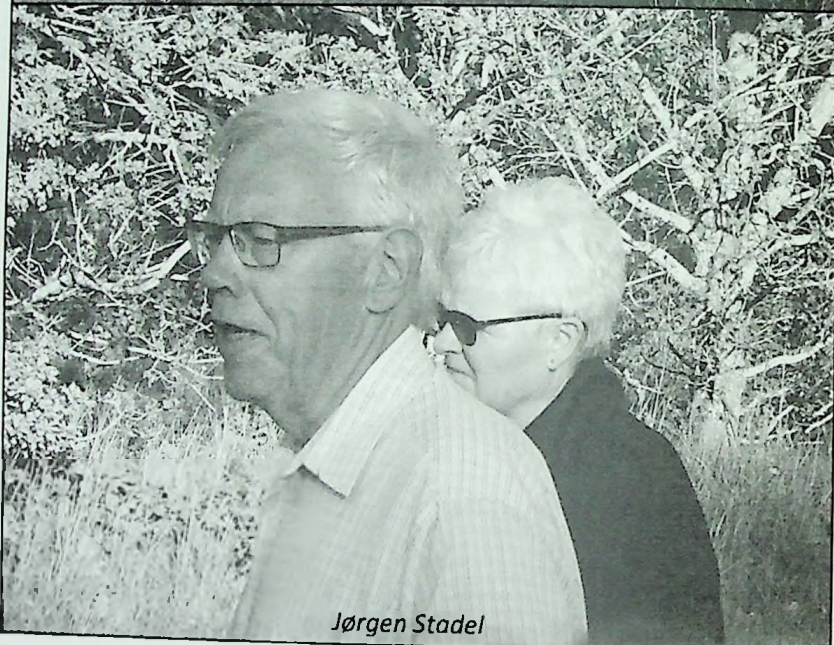
Nu var spørgsmålet så, om grisen skulle parteres i dag, eller far skulle komme igen i morgen, når grisen var kold. Nogle landmænd gjorde det også selv. Gjorde far det, stod konen ved siden af og fortalte, hvordan hun ville have det. Alt blev skåret ud til flæskesteg, koteletter, ribbensteg, patflæsk, skinke og resten til fars.

Herefter pakkede far sine ting sammen, fik sin betaling og vi cyklede hjem. Hjemad talte vi om vores fælles oplevelse. Far fortalte lidt om, hvad de mennesker bestod af. Manden kunne være rar, mens konen var et surt og galt spektakel. Hun havde nok sin grund. Nogle steder spurgte han mig, om jeg havde set, at konen bankede på ovnen, inden hun åbnede og tog kringlen ud. Far mente, det var for, at musen skulle smutte væk. Andre steder, hvor der ikke var lige prober, når han kom, begyndte han med at smide to spande skoldende varmt vand, for at han kunne stå fast på gulvet.

Prisen for at slagte grisen var 5 kr. og skulle far også partere den, var det 10 kr.

Var vi et sted, hvor der var børn, legede jeg med dem. Vi spillede bold, antonius og dåseleg, eller vi lavede huler på høloftet.

Travetur ved Hvinningdal onsdag den 16. maj.
Jørgen Stadel fortalte om Kjellerupbanen, "Blikhuset", de
tidligere grusgrave, "Kildevæld" og gårde i Hvinningdal

Om aftenen kom de tidligt i seng for at spare på varmen, men sulten nagede, så de ikke kunne falde i søvn. Moderen snød sig nogle gange til at skære en skive rugbrød af og stikke den ned til børnene, så de kunne spise den under dynen, men da stedfaderen opdagede det, forbød han det strengt, og han skar derefter mærker i brødet, så han let kunne se, om sligt fråseri gentog sig.

Det kan her bemærkes, at folkeviddet ofte kaldte Grønningen for "Det hellige Bjerg" og Bakkevænget for "Degnebakken", dette sidste fordi mange af dem, der først bosatte sig der, var lærere, for en stor del udgået fra det grundtvigsk prægede Silkeborg Seminarium.

I foreningens første arbejdsgrupper sad folk som arkitekterne Anton Rosen og Ivar Bentzen. Sidst nævnte stod, sammen med P.V. Jensen-Klint, for bevægelsens undervisning og foredragsvirksomhed, og her kom bygmesterskolen i Holbæk til at stå i centrum. Det var i denne heksekedel af ildsjæle, at Marius Pedersen befandt sig.

Ved at jeg var konge, skulle jeg udvælge en fastelavnsdronning for derefter at åbne ballet. Det har nok været grænseoverskridende for mig, siden jeg kan huske det. Jeg valgte Rita ude fra den ejendom, hvor hun og hendes mor Jenny boede, "Bøgely" Viborgvej 70, hvor Haveforeningen Bøgely nu ligger. Rita nægtede heldigvis ikke at danse med mig, så ballet blev åbnet."

Når de slagtede blev det gjort i et sejt træk, men Marius Smed ville gerne have en øl eller to, og et spil kort gik han heller ikke af vejen for, når slagtingen var færdig. Da han blev gammel og boede sammen med Laura på Hestehavevej 1, så jeg ham gå med sin jutesæk formiddag og eftermiddag over i brugsen for at proviantere. Sognefoged Morten Vad, "Kærgaard", Balle Bygade 38, skulle have regnet ud, hvor mange øl han skulle have drukket. Det var ikke, hvor mange kasser, nej det var jernbanevogne.

Og de kom. "Sorrig og glæde de vandrer til hobe". Glæderne og sorgerne kom med børnene, og der kom mange, for der kom jo ti børn. Det var dyrt at have så mange børn, men det må man da ikke tænke på. Børn er jo Guds bedste gaver, og når han betror os så mange, så vil han sikkert også sørge for, at vi kan skaffe mad nok til dem.

ISSN: 1904-8254

Søs og Frede Skipper

Højervej 22

8600 Silkeborg

☎8682 2665 / 2137 2710

sosfrede@gmail.com